

En Purumeru a Sulat ni JUAN

Paliwanag Tungkul ten Libru

En Purumeru a Sulat ni Juan ay tehud a duwwa a mahalaga a layunin: 1) Akitán en mangbasa hidi a mabiyag a tehud a pápkagkaessa ten Diyos sakay ten Anak na a ti Jesu-Cristo 2) Paalalahanan na hidi a magingat ten liwat a adal. Iyád a liwat a adal ay nakasusug ten pánniwala a madukás i munduwiday sakay ti Jesus a Anak nen Diyos ay talaga a bakán a tolay. Kákkagiyán nen mágtoldu hidi a dapat a magin malaya en tolay ten ányaman a kaugnayan di ti munduwiday tánni maligtas. Itáttoldu di bi a en kaligtasan ay awan ti kaugnayan ten moralidad sakay ten págmahal ten kaparehu a tolay.

Bilang katábbigan ni tolduwid a iyád, ay maliaw a kinagi nen nángsulat ti libruwid a iyád a ti Jesu-Cristo ay talaga a nagin tolay. Ipaggumiit na a kailangan a magmahalan en atanan a maniwala kánni Jesus sakay magmahal ten Diyos.

Lasán nen Libru

Sapul 1:1-4

Demlag sakay diklám 1:5-2:29

En anak hidi nen Diyos sakay en anak hidi nen diyablo 3:1-24

En katutuhanan sakay en liwat 4:1-6

En págmahal ten kaparehu a tolay 4:7-21

En págtagumpay nen pánnampalataya 5:1-21

En Upos a Makapangatád ti Biyag

¹ Magsulat kami dikomoy tungkul dikona a ten sapul palla ay ked dán siya, en Upos a makapan-gatád ti biyag. Nasanig mi siya sakay netan mi, namámmalas mi sakay nakabitan. ² Nehayag i biyagid a iyád, netan mi siya, pinatunayan sakay ipáppangaral dikomoy en biyag a awan ti kata-pusan a ked ten Ama sakay nehayag dikomi. ³ Ipáppahayag mi ngani dikomoy en netan mi sakay nasanig mi tánni makaguman mi kam ten pákpagkaessa mi ten Ama sakay ten Anak na a ti Jesu-Cristo. ⁴ Insulat mi iyád tánni makompletu en kasayaan tam.

Mabiyag Ayun ten Demlag

⁵ Saiyád en nasanig mi ten Anak na sakay ipahayag mi bi dikomoy: en Diyos ay demlag sakay awan ti ányaman a kadiklámman dikona. ⁶ Kaya ni kagiyán tam a tehud kitam a pákpagkaessa dikona peru mabiyag kitam labi ten kadiklámman, ay nagbuli-buli kitam sakay awan mabiyag ayun ten katutuhanan. ⁷ Peru ni mabiyag kitam a ayun ten demlag a kona dikona a pirmi a ked ten demlag ay tehud kitam a pákpagkaessa sakay en atanan nen kasalanan tam ay lininisan nen digi ni Jesus a Anak na.

⁸ Ni kagiyán tam a awan kitam ti kasalanan ay dayaán tam la en sadili tam, sakay awan dikotam en katutuhanan. ⁹ Peru ni aminán tam ten Diyos en kasalanan tam hidi ay siguradu a patawadán na kitam, sakay linisán na kitam ten atanan a kasalanan tam gapu siya ay matapat sakay matuwid. ¹⁰ Kaya ni kagiyán tam a awan

kitam nakagamet ti kasalanan, ay ginamet tam a mabuli en Diyos, sakay awan dikotam en upos na.

2

Ti Cristo en Mágsurug Dikotam

¹ Anak ku hidi, insulat ku hidi iyád dikomoy tánni awan kam magkasala. Peru ni deyaman en magkasala ay tehud Mágsurug dikotam ten Ama. Siya ay ti Jesu-Cristo, en matuwid. ² Ti Cristo en alay para ten kapatawadan nen kasalanan hidi, bakán la en kasalanan tam hidi, nan pati en kasalanan nen atanan a tolay. ³ Nakasiguradu kitam a matenggi tam en Diyos ni sássunudán tam en utus na hidi. ⁴ Ni deya en magkagi a, “Kilala ku siya,” peru sumuway labi ten utus na hidi ay mabuli sakay awan dikona en katutuhanan. ⁵ Peru en sumássunud ten upos nen Diyos ay mahal na a tarud en Diyos. Iyád en pakatukuyan tam a ked kitam dikona. ⁶ Ni deyaman en magkagi a nákpagkaessa siya ten Diyos ay dapat a mabiyag a kona ten kákkabiyag ni Jesu-Cristo.

En Bigu a Utus

⁷ Mahal ku hidi a kákkapatkaka, bakán a bigu a utus isulat kuwidi dikomoy, nan en dati dán a utus a ked dán dikomoy tenhud pa. Iyád a mensahi ay nasanig moy dán. ⁸ Peru mebilang a bigu a utus isulat kuwidi dikomoy, gapu mággawa-awan dán en kadiklámmán sakay mágdadedemlag dán en tunay a demlag. En katutuhanan na ay netan ten biyag ni Cristo sakay ketan bi dikotam.

⁹ En magkagi a ked siya ten demlag peru maiyamut ten kapatkaka na ay ked palla ten

kadiklámmán. **10** En magmahal ten kapatkaka na ay pirmi a ked ten demlag, sakay awan siya magin dahilan nen págkasala nen agum. **11** Peru en maiyamut ten kapatkaka na ay ked palla ten kadiklámmán. Maglakad palla siya ten kadiklámmán sakay awan na tukoy en tamuwán na, gapu binurák siya nen kadiklámmán.

12 Magsulaták dikomoy a anak ku hidi, gapu napatawad dán en kasalanan moy hidi gapu ten ginamet ni Cristo. **13** Magsulaták dikomoy a ama hidi, gapu nakilala moy siya a sapul pa ten sapul ay siya dán. Magsulaták bi dikomoy a kabataan hidi gapu nagtagumpayan moy dán en madukás.

14 Magsulaták dikomoy a anak hidi, gapu nakilala moy en Ama. Magsulaták dikomoy ama hidi, gapu nakilala moy siya a sapul pa ten sapul ay siya dán. Magsulaták dikomoy kabataan hidi, gapu mágkabegsák kam, ked a pirmi ten isip moy en upos nen Diyos sakay tinalu moy dán en Madukás.

15 Dyan moy mahalán i munduwiday oni en bagay hidi ti munduwiday. En magmahal ti munduwiday ay awan magmahal ten Ama.

16 Gapu en atanan a ked ti munduwiday, a kona ten mágkadukás a kagustuwan nen báaggi, en kagustuwan a ketan nen mata, sakay en kapalaluwan gapu ten ari-ariyan ay bakán a gubwat ten Ama nan gubwat ti munduwiday.

17 Mawan i munduwiday sakay en atanan a kagustuwan nen tolay, peru en sumunud hidi ten kagustuwan nen Diyos ay mabiyag a awan ti katapusan.

En Anti-Cristo

¹⁸ Anak ku hidi, iyád dán en katapusan a panahon! Kona ten nasássanig moy dán, a dumemát en anti-Cristo. Nadid ngani ay makpal dán a lomitaw a anti-Cristo, kaya tukoy tam a adeni dán en katapusan. ¹⁹ Maski ni dati tam hidi a kakagumanan Peru bakán tam hidi a talaga a kaessa. Gapu ni talaga a kaessa tam hidi ay kakaguman tam nakuwan hidi nadid. Peru summina hidi, kaya ketan la a bakán tam hidi a talaga a kaessa.

²⁰ Peru inyatád dán dikomoy en Banal a Ispiritu, kaya tukoy moy dán en katutuhanan. ²¹ Magsulaták dikomoy bakán a gapu awan moy tukoy en katutuhanan, nan gapu tukoy moy dán iyád. Sakay tukoy moy bi a awan ti kakabuliyan a gubwat ten katutuhanan.

²² Deya beman en mabuli? Awan beman en magkagi a ti Jesus ay bakán a en Cristo? Ni deyaman en magkagi ti iyád ay anti-Cristo; awan di paniwalaan en Ama sakay en Anak. ²³ En awan tumenggi ten Anak ay awan bi tumenggi ten Ama. Ni deyaman en tumenggi ten Anak ay tinenggi na bi en Ama.

²⁴ Pakaingatan moy ten pusu moy en nasássanig moy ten sapul pa. Ni gamitán moy iyád ay kaessa moy en Anak sakay en Ama. ²⁵ Sakay siya iddi en pangaku ni Cristo dikotam, biyag a awan ti katapusan.

²⁶ Isulat ku iyád dikomoy tánni átdenan kam ti babala ten tolay hidi a masor a mángtawtaw dikomoy. ²⁷ En Banal a Ispiritu en mángtoldu dikomoy ten atanan a bagay. Atanan a itáttoldu na ay tatarudan, awan iyád ti kaguman a kakabuliyan. Sakay

kona ten itáttoldu nen Ispiritu, pumirmi kam kánni Cristo.

²⁸ Kaya ngani anak ku hidi, mákpagkaessa kam dikona tánni magin matiwasy en isip tam ten kássoli na a ruway, sakay awan kitam masaniki dikona ten aldew nen kássoli na. ²⁹ Gapu tukoy moy a ti Cristo ay matuwid, dapat moy bi a matukuyan a en atanán a mággamet ti matuwid ay anak nen Diyos.

3

En Anak hidi nen Diyos

¹ Ilingán moy la ni sakonya ti kadikál en págmahal nen Ama dikotam! Dinulaw na kitam a anak nen Diyos, ta iyán en tatarudan a anak na kitam. Iddi en dahilan ni bakin awan kitam maintendiyan nen makamundu hidi a tolay: awan di tenggiyán en Diyos. ² Mahal ku hidi a kákkapatkaka, nadid ay anak kitamon nen Diyos. Peru awan palla ketan en magin kalagayan tam, peru tukoy tam a káddemát ni Cristo a ruway ay magin kona kitam dikona, gapu ketan tam ni deya siya a talaga. ³ Kaya ni deyaman en tehud a kona haád a pag-asá ay pagsikapan na a magin malinis en kákkabiyag na a kona kánni Cristo.

⁴ En balang magkasala ay lumabag ten kautusan nen Diyos, gapu en kasalanan ay páglabag ten kautusan. ⁵ Tukoy moy a ummangay háddi ti Cristo tánni ibutan na en kasalanan tam hidi, siya ay awan ti kasalanan. ⁶ En mákpagkaessa dikona ay awan magtulos-tulos ti kasalanan. Ni deyaman en magtulos-tulos ten kasalanan ay awan naketa oni nakatenggi kánni Cristo.

⁷ Anak ku hidi, dyan kam paloku maski kández! Ni deyaman en maggamet ti matuwid ay matuwid a tolay kona kánni Cristo. ⁸ En magtulos-tulos ten kasalanan ay kaessa nen diyablo, gapu sapul pa tenhud ay mággagamítán dán siya ti kasalanan. Kaya ummangay háddi en Anak nen Diyos ay tánni sidaán na en gamet hidi nen diyablo.

⁹ En tinanggap nen Diyos a bilang anak na ay awan magtulos-tulos ti pagkakasala, gapu ked dikona en biyag a gubwat ten Diyos. Sakay gapu anak siya nen Diyos ay awan siya maari a magtulos-tulos ti pagkakasala. ¹⁰ Iddi en pakatukuyan ni deya en anak hidi nen Diyos sakay ni deya en anak hidi nen diyablo: ni deyaman en awan maggamet ti matuwid sakay awan magmahal ten kapatkaka na ay bakán a anak nen Diyos.

Magmahalan Kitam

¹¹ Iddi en adal a nasanig moy dán ten sapul pa: magmahalan kitam. ¹² Dyan kitam umarig kánni Cain; siya ay sakup nen diyablo. Binunu na en kapatkaka na. Bakin? Gapu madukás en gamet na hidi, peru matuwid en gamet nen kapatkaka na.

¹³ Kaya kákkapatkaka ku hidi, dyan kam magtaka ni kaiyamutan kam ni munduwiday. ¹⁴ Tukoy tam a ummagton kitamon ten biyag a gubwat ten kamatayan, gapu mahal tam en kákkapatkaka tam hidi. En awan magmahal ay ked palla siya ten kamatayan. ¹⁵ Mágbabonu en maiyamut ten kapatkaka na sakay tukoy moy a awan ten mágbabonu en biyag a awan ti katupusan. ¹⁶ Iddi pakatukuyan tamid ten tatarudan a págmahal: inyalay ni Cristo

en biyag na para dikotam. Kaya dapat tam bi a iyalay en biyag tam para ten kákkapatkaka tam. ¹⁷ Peru ni ketan nen essa a tehud a anggen ti biyag en kapatkaka na a mangailangan, sakay awan na iyád tinulungan, ay makagi beman a mahal na en Diyos? ¹⁸ Anak ku hidi, dyan kitam magmahal ten pamamag-itam la nen upos, nan ipeta tam en tatarudan a págmahal ten pamamag-itam nen gamet.

Mapayapa a Kaisipan ten Atubengán nen Diyos

¹⁹ Iddi pakatukuyan tamid a ked kitam ten panig nen katutuhanan, sakay matahimik en konsensiya tam ten atubengán nen Diyos ²⁰ ni sakali a ligaligán kitam nen konsensiya tam. Gapu en Diyos ay mas mataas nan ten konsensiya tam sakay tukoy na en atanán a bagay. ²¹ Mahal ku hidi a kákkapatkaka, ni awan kitam ligaligán nen konsensiya tam, ay mapayapa en isip tam a umadeni ten Diyos. ²² Tanggapán tam en ányaman a agidán tam dikona gapu sássunudán tam en utus na hidi sakay gággamitán tam en makasaya dikona. ²³ Iddi en utus na: sumampalataya kitam ten Anak na a ti Jesu-Cristo, sakay magmahalan kitam kona ten inyutus ni Cristo dikotam. ²⁴ En sumunud ten utus hidi nen Diyos ay pumirmi ten Diyos, sakay manatili bi dikona en Diyos. Sakay matukuyan tam a manatili siya dikotam ten pamamag-itam nen Banal a Ispiritu a impagkaluub na dikotam.

4

Makilala en Ispiritu a Gubwat ten Diyos

¹ Mahal ku hidí a kákkapatkaka, dyan moy pani-walaan a pagdaka en balang magkagi a ked dikodi en Banal a Ispiritu. Nan purbaan moy pa hidí tánni matukuyan moy ni talaga a gubwat ten Diyos en ispiritu a ked dikodi. Gapu makpal dán a liwat a propeta ti munduwiday. ² Iddi en palatandaan a en Ispiritu ngani nen Diyos en ked dikodi: ni kagiyán di a ti Jesu-Cristo ay nagin tolay. ³ Peru ni bakán a kona haud en kagiyán di tungkul kánni Jesus ay awan gubwat ten Diyos en ispiritu a ked dikodi. Nan en ispiritu nen anti-Cristo en ked dikodi. Nasanig moy dán a pademát en anti-Cristo ked dán ngani ti munduwiday.

⁴ Anak ku hidí, sikam ay ked dán ten Diyos sakay napagtugumpayan moy dán en liwat hidí a propeta. Gapu en Ispiritu a mágyan dikomoy ay mas makapangyariyan nan ten ispiritu nen makamundu hidí. ⁵ Hidí ay makamundu, kaya gubwat labi ti munduwiday en itáttoldu di. Sakay en mágsanig dikodi ay en makamundu labi hidí. ⁶ Peru kao kitam nen Diyos, kaya en tumenggi ten Diyos ay mágsanig dikotam; peru awan mágsanig dikotam en awan kao nen Diyos. Iyád i pakatukuyan tamid ten Ispiritu nen katutuhanan sakay ten ispiritu nen kakabuliyan.

En Diyos ay Págmahal

⁷ Mahal ku hidí a kákkapatkaka, magmahalan kitam gapu gubwat ten Diyos en págmahal. En magmahal ay anak nen Diyos sakay tumenggi ten Diyos. ⁸ En awan magmahal ay awan tumenggi ten Diyos, gapu en Diyos ay págmahal. ⁹ Impeta dán

nen Diyos en págmahal na dikotam dikona pinaangay na ti munduwiday en bugtung na a Anak tánni magkahud kitam ti biyag ten pamamag-itana. ¹⁰ Iddi en págmahal: bakán a gapu minahal tam en Diyos, nan sikitam en minahal na sakay pinaangay na en Anak na tánni magin alay para ten kapatawadan nen kasalanan tam.

¹¹ Mahal ku hidi a kákkapatkaka, gapu sakonahud a kadakila en págmahal nen Diyos dikotam, ay dapat kitam bi a magmahalan. ¹² Maski nikan ay awan palla ti tolay a naketa ten Diyos, pero ni magmahalan kitam ay ked dikotam en Diyos sakay magin kompletu en págmahal na dikotam.

¹³ Tukoy tam a nakapirmi kitam ten Diyos sakay kona bi siya haud dikotam, gapu ingkaluub na dikotam en Isipitu na. ¹⁴ Netan mi sakay patunayan mi ten agum a inutusan nen Ama en Anak na tánni iligtas na i munduwiday. ¹⁵ En mángpahayag a ti Jesus en Anak nen Diyos ay ked ten Diyos sakay en Diyos ay ked bi dikona. ¹⁶ Tukoy tam a mahal kitam nen Diyos sakay maniwala kitam ti hustu ti iyád a katutuhanan.

En Diyos ay págmahal. En tulos-tulos a magmahal ay pumirmi ten Diyos, sakay en Diyos ay pumirmi bi dikona. ¹⁷ En págmahal ay magin kompletu dikotam kaya awan tam kantingan en Aldew nen Pághatul. Gapu kona kitam kánni Cristo maski ked kitam palla ti munduwiday. ¹⁸ Awan ti kahalu a ánteng en págmahal, sakay en tunay a págmahal ay ibutan na en atanen a ánteng. Kaya en manteng ay awan palla dikona en kompletu a págmahal, gapu en ánteng ay kaguman nen parusa.

¹⁹ Sikitam ay magmahal gapu en Diyos en dipalongu a nangmahal dikotam. ²⁰ En mákgagi a, “Mahal ku en Diyos,” peru maiyamut labi siya ten kapatkaka na ay mabuli. Ni en kapatkaka na a ketan na ay awan na labi mamahal, konya na a mamahal en Diyos a awan na ketan? ²¹ Iddi en utus a inyatád ni Cristo dikotam: ni deya en magmahal ten Diyos ay dapat bi a magmahal ten kákkapatkaka na hidi.

5

Napagtugumpayan Tamon i Munduwiday

¹ Ni maniwala kitam a ti Jesus en Cristo, sikitam ay anak ngani nen Diyos. Sakay ni deyaman en magmahal ten ama ay magmahal bi ten anak. ² Iddi en palatandaan a mahal tam en anak hidi nen Diyos: ni mahalán tam en Diyos sakay sunudán en utus na hidi. ³ Gapu en págmahal ten Diyos ay en kássunud ten utus na hidi. Sakay awan bi mahirap a sunudán en utus na hidi, ⁴ gapu napagtugumpayan dán nen atanan a anak nen Diyos i munduwiday. Sakay magtagumpay kitam ten pamamag-itam nen pánnampalataya tam. ⁵ Deya en makapagtugumpay ti munduwiday? En sumampalataya a ti Jesus en Anak nen Diyos.

En Magpatunay Tungkul kánni Jesu-Cristo

⁶ Ti Jesu-Cristo en ummangay háddi, bininyagan siya ti dinom sakay bummuhus en digi na ten kákkatay na. Bakán a ten pamamag-itam nen dinom la nan ten pamamag-itam nen dinom ay ten digi. En Ispiritu en magpatunay tungkul ti iyád, gapu en Ispiritu ay katutuhanan. ⁷⁻⁸ Tállu

en magpatunay: en Ispiritu, en dinom sakay en digi; hidi a tállu ay nagkaessa. ⁹ Ni maniwala kitam ten págpatunay nen tolay hidi, ay dapat a mas paniwalaan tam en págpatunay nen Diyos, saiyád en patunay nen Diyos tungkul ten Anak na. ¹⁰ Ni deyaman en sumampalataya ten Anak nen Diyos ay maniwala ten págpatunay nen Diyos. Peru ni deyaman en awan maniwala ten Diyos ay ginamet na a mabuli en Diyos. Gapu awan siya maniwala ten págpatunay nen Diyos tungkul ten Anak na. ¹¹ Sakay iddi en págpatunay nen Diyos: inyatád nen Diyos dikotam en biyag a awan ti katapusan sakay iyád a biyag ay matanggap tam ten pamamag-itán nen Anak na. ¹² Ni deyaman en páppágylanen nen Anak nen Diyos ay tehud a biyag a awan ti katapusan, peru en awan páppágylanen nen Anak nen Diyos ay awan makaennam ti biyag a awan ti katapusan.

En Biyag a Awan ti Katapusan

¹³ Insulat ku iyád dikomoy tánni matukuyan moy a sikam a sumampalataya ten Anak nen Diyos ay tehud a biyag a awan ti katapusan. ¹⁴ Awan kitam magalangan a umadeni dikona gapu tukoy tam a iyatád na en ányaman a agidán tam ni iyud ay ayun ten kaluuban na. ¹⁵ Ta gapu tukoy tam a sanigán na kitam, ay tukoy tam bi a iyatád na en balang agidán tam dikona.

¹⁶ Ni deyaman en maketa ten kapatkaka na ti pánnampalataya a naggamet ti kasalanan a awan humayun ti kákkatay, ay ipagdasal na iyud a kapatkaka ten Diyos a makapangatád dikona ti bigu a biyag. Iyád ay para ten kákkapatkaka hidi a en

kasalanan di ay awan humayun ti kákkatay. Tehud a kasalanan a humayun ti kákkatay, sakay awan ku kagiyán a ipagdasal moy en deyaman a maggamet ti kona haud. ¹⁷ En atanan a madukás a gamet ay kasalanan, peru tehud a kasalanan a awan humayun ti kákkatay.

¹⁸ Tukoy tam a en anak hidi nen Diyos ay awan tulos-tulos ti pággasala, gapu bantayan hidi nen Anak nen Diyos, sakay awan hidi maari a arikadán nen diyablo.

¹⁹ Tukoy tam a anak kitam nen Diyos sakay tukoy tam bi a i buuwiday a mundu ay ked ten kapangyariyan nen diyablo.

²⁰ Tukoy tam a ummangay dán háddi en Anak nen Diyos sakay inatáddan na kitam ti pággintendi tánni makilala tam en tatarudan a Diyos. Sakay ked kitam ten tatarudan a Diyos, ten Anak na a ti Jesu-Cristo. Siya en tatarudan a Diyos sakay en biyag a awan ti katupusan.

²¹ Anak ku hidi umadeyu kam ten diyos-diyosan hidi.

**En Maganda A Bareta Biblia
New Testament in Paranan (RP:prf:Paranan)**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Paranan)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9789712910227

The New Testament

in Paranan

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-05-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

66e06b73-4ffa-576e-b764-3197aa73a74e